

A. FONT I SEGURA, J. J. FONTANELLAS MORELL, M. GARDEÑES
SANTIAGO I G. GARRIGA SUAÚ (COORD.), *LLIÇONS DE DRET
INTERNACIONAL PRIVAT*, AMB PRÒLEG DE J. J. FORNER
DELAYGA, BARCELONA, ATELIER LLIBRES JURÍDICS, 2023

Fins a la publicació de l'obra que tinc el goig de recensionar, l'assignatura Dret Internacional Privat del grau en Dret no disposava de cap manual en català que pogués ajudar les universitats catalanes en la tasca docent. L'obra *Lliçons de dret internacional privat*, concebuda i escrita per professors que desenvolupen o han desenvolupat la seva tasca docent en universitats catalanes (en concret, a les universitats de Barcelona, Autònoma de Barcelona, Pompeu Fabra, de Lleida, de Girona, Rovira i Virgili i Abat Oliba-CEU), omple aquest buit i ho fa a un nivell molt alt. Per aquest motiu, no resulta agosarat vaticinar que no només constituirà, sens dubte, una eina útil per als estudiants del grau en Dret —als quals apropiarà una disciplina extensa i complexa, força comprimida en els plans d'estudis de les nostres facultats—, sinó que també s'erigirà en una obra de consulta per als professionals del dret i els operadors jurídics en general.

Quant als continguts, l'obra pretén ser un manual general de dret internacional privat (en endavant, DIPr), *ajustat* als cursos d'aquesta assignatura que s'imparteixen a les facultats. D'acord amb això, no inclou aspectes més propis del dret mercantil internacional, com ara l'arbitratge internacional o l'anàlisi d'algunes modalitats contractuals habituals en el comerç internacional, que solen desenvolupar-se en el context d'assignatures específiques sobre dret del comerç internacional.

L'obra segueix una estructura clàssica i inclou tant la part general com la part especial de la disciplina. S'estructura en cinc parts, que agrupen un total de vint lliçons: introducció (lliçons 1 i 2), dret processal civil internacional (lliçons 3-6), llei aplicable (lliçons 7-10), persona, família i successions per causa de mort (lliçons 11-17) i dret d'obligacions i contractes i drets reals (lliçons 18-20). Cadascuna de les lliçons està signada per un autor diferent. Això i el propi títol de l'obra (*Lliçons...*) no és obstacle per a considerar-la una obra autènticament conjunta i col·lectiva, i no una mera acumulació de lliçons d'autoria diversa i de desenvolupament desigual. Tal com destaquen els coordinadors de l'obra en la presentació, el compromís dels autors els ha portat a sotmetre les lliçons de cadascun al criteri dels altres, en revisions del text successives. Això, que de ben segur els estudiants agrairan, es reflecteix en el rigor i la coherència de l'obra, en l'ús d'una terminologia homogènia i en les constants remissions internes que conté. A més, els autors recorren constantment als casos o als exemples per a fer més entenedora l'explicació teòrica, fet que manifesta el seu compromís do-

cent i la seva preocupació per apropar la disciplina a l'alumnat. El desenvolupament de les lliçons es complementa també amb abundants referències a la jurisprudència, actualitzada al juliol del 2023.

Pel que fa al contingut de l'obra, la *primera part* aglutina dues lliçons de caire introductori: la primera, que situa el DIPr com a branca de l'ordenament jurídic, la signa Miquel Gardeñes Santiago; la segona, sobre els sectors del DIPr i les seves fonts, Rafael Arenas García.

En la primera lliçó es posa de manifest la *relativitat* del DIPr i se circumscriu l'objecte de l'obra al sistema *espanyol* de DIPr —en el qual s'integren, lògicament, a banda del DIPr autònom, les normes de DIPr de la Unió Europea (en endavant, UE) i els convenis internacionals vigents a Espanya—. S'acoten, també, com a objecte del DIPr, les situacions o relacions *privades heterogènies* —amb elements rellevants vinculats amb diversos drets— enfront dels supòsits «purament interns» o homogenis. D'acord amb això, s'anuncia que l'objecte de l'obra s'estén també a l'anomenat comunament *dret interregional* —o, també, *dret interterritorial*, en una terminologia que evoca la vigència/eficàcia territorial dels diversos drets civils espanyols—. Precisament, diria que l'aproximació que fa a aquesta matèria —a la qual dedica una lliçó específica i actualitzada (la 10, a càrrec d'Albert Font i Segura), però que té present també en el desenvolupament d'algunes altres— és un dels valors que aporta l'obra enfront d'altres manuals de DIPr que hi ha al mercat.

La segona lliçó presenta els quatre grans sectors del DIPr (la competència judicial internacional, el dret aplicable, el reconeixement i l'execució de decisions i la cooperació jurídica internacional) i el sistema de fonts que els regula, que inclou: normes de DIPr autònom, normes de DIPr institucional (dret originari i dret derivat de la UE), normes de DIPr d'origen internacional (convenis multilaterals —elaborats en el marc d'institucions com, per exemple, la Conferència de La Haia de DIPr, o de conferències específiques— i bilaterals, i dret consuetudinari) i normes de DIPr transnacional (sorgeix en l'àmbit d'actuació dels particulars, com ara els incoterms, de la Cambra de Comerç Internacional).

La *segona part* de l'obra, sobre dret processal civil internacional, unifica quatre lliçons (de la 3 a la 6): «La competència judicial internacional», elaborada per Mònica Vinaixa Miquel; «Reconeixement i execució de sentències i altres resolucions estrangeres», de Miquel Gardeñes Santiago; «Llei aplicable al procés civil internacional i cooperació internacional. Notificació i prova», de Luis Francisco Carrillo Pozo, i «Documents públics estrangers», de Maria Font i Mas.

Dintre de l'anomenat *conflicte d'autoritats*, la tercera lliçó se circumscriu a la competència judicial internacional en el marc de litigis derivats de relacions privades heterogènies en matèria de dret patrimonial en sentit estricte (excloent-ne, per tant, les qüestions de naturalesa patrimonial derivades del dret de família o de successions). En general, determinar la competència judicial internacional implica identificar el sistema de referència. Una vegada acotat el concepte de *competència judicial internacio-*

nal, la lliçó se centra en el sistema espanyol, les seves fonts, els criteris de competència i els principis informadors de la majoria d'instruments que regulen aquest sector del DIPr, i acaba desgranant la qüestió de la competència judicial en l'àmbit patrimonial a partir del Reglament (UE) 1215/2012 (Brussel·les I bis) i del Conveni de Lugano del 2007 (Conveni de Lugano II), relatius a la competència judicial, el reconeixement i l'execució de resolucions judicials en matèria civil i mercantil, i de les normes que conté sobre això la Llei orgànica del poder judicial (en endavant, LOPJ).

La quarta lliçó presenta de manera introductòria la qüestió del reconeixement i l'execució de resolucions estrangeres i, després d'exposar de manera evolutiva els diferents sistemes pel que fa a la regulació del reconeixement, se centra bàsicament en el règim general contingut en la Llei 29/2015, de cooperació jurídica internacional en matèria civil (en endavant, LCJI), i en el Reglament (UE) 1215/2012 (Brussel·les I bis).

La cinquena lliçó tracta les qüestions referents a la llei que regeix el procés civil internacional i a la cooperació internacional, la notificació de documents judicials i extrajudicials i la prova dels fets. La regla general és que les actuacions processals se sotmeten a la *lex fori* (*lex fori regit processum*), de manera que les regles dictades en atenció a l'ordenació del procés i les modalitats d'actuació davant els tribunals es regeixen per la *lex fori*. Ara bé, en el cas de notificacions que s'hagin de fer o proves que s'hagin de practicar fora del territori estatal, caldrà recórrer a procediments de cooperació internacional. Quant a la notificació i el trasllat de documents, el manual es fixa essencialment en el que preveuen el Reglament (UE) 2020/1784 i el Conveni de La Haia del 15 de novembre de 1965; i, quant a la cooperació en matèria de prova, analitza principalment el Reglament (UE) 2020/1783 i el Conveni de La Haia del 18 de març de 1970. En qualsevol cas, tant en matèria de notificació com de prova, davant la diversitat normativa existent el criteri fonamental per a seleccionar la norma aplicable és el principi de màxima eficàcia, que implica donar prioritat a la norma que permeti una cooperació més eficaç.

La sisena lliçó se centra en els documents públics estrangers (formalitzzats per una autoritat estrangera). En concret, estudia l'eficàcia probatòria d'aquests documents quan s'aporten davant d'una autoritat judicial espanyola, la seva eficàcia en registres espanyols i la seva autenticitat formal o extrínseca. Malgrat el títol de la lliçó, al·ludeix també als requisits que han de complir, per tal que siguin prova, els documents privats amb un element estranger que es presenten davant d'una autoritat judicial espanyola.

La tercera part de l'obra tracta de la llei aplicable i comprèn quatre lliçons (de la 7 a la 10): «Les tècniques de reglamentació», l'autor de la qual és Josep Maria de Dios Marcer; «Tractament de la llei estrangera», de Luis Francisco Carrillo Pozo; «Problemes d'aplicació», de Rafael Arenas García, i «Conflictes interns de lleis», d'Albert Font i Segura.

Una vegada determinada l'autoritat competent, per a concretar la o les lleis aplicables al cas, aquesta acudirà a les normes que continguin el seu propi ordenament ju-

rídic. La lliçó setena estudia les normes que determinen la llei aplicable i les diferents tècniques de reglamentació, directa o indirecta, que existeixen. Entre les del primer tipus (reglamentació directa) trobem les normes materials especials i les normes materials imperatives de l'ordenament jurídic de l'autoritat competent, que donen resposta material immediata a alguns aspectes de la relació jurídica heterogènia; i entre les del segon tipus (reglamentació indirecta), destacadament i paradigmàtica, les normes de conflicte de l'ordenament jurídic de l'autoritat competent, que determinen quina llei ha de regir la situació o relació jurídicament heterogènia en funció del punt de connexió que utilitzen. D'acord amb l'article 12.6 del Codi civil espanyol (en endavant, CC), els tribunals i les autoritats (espanyoles) aplicaran d'ofici les normes de conflicte vigents a Espanya.

La vuitena lliçó fa un pas més i es dedica a l'aplicació de la llei estrangera, a la qual es pot veure abocada l'autoritat espanyola i que queda fora de l'abast del principi *iura novit curia*. El dret estranger és, doncs, objecte de prova (art. 281 LEC i 33.1 LCJ). En aquesta lliçó s'estudia tota la problemàtica que es genera entorn d'aquesta qüestió: qui té la càrrega de provar el dret estranger, com i en quin moment ho ha de fer, quin és el nivell exigít i què ocorre en cas de manca de prova.

La novena lliçó tracta dels diversos problemes que es poden plantejar a l'hora d'aplicar la norma de conflicte. S'hi estudien: qüestions relacionades amb l'elecció de la norma de conflicte (en concret, la qualificació i la qüestió prèvia); problemes que es plantegen a l'hora de concretar la llei designada per la norma de conflicte, com ara el reenviament o el fet que la llei designada correspongui a un estat plurilegislatiu (remissió a un sistema plurilegislatiu); altres qüestions relacionades amb la concreció de la norma de conflicte, com són el conflicte mòbil, el conflicte internacional transitori i la successió en el temps de normes de conflicte; i, finalment, l'excepció d'ordre públic i el frau a la llei en DIPr.

La desena lliçó estudia els conflictes interns de lleis i les seves particularitats, i se centra, específicament, en els que es plantegen dins de l'Estat espanyol. Respecte a aquesta qüestió, s'analitzen: l'origen i l'abast de la pluralitat legislativa; les singularitats dels conflictes interns respecte dels internacionals, i, finalment, el sistema espanyol de dret interregional i les seves particularitats i mancances actuals, que fan que pugui ser qualificat d'obsolet. No tots els manuals de DIPr que hi ha al mercat poden vantar-se d'incorporar un capítol actualitzat, rigorós i crític sobre aquesta matèria.

La quarta part de l'obra enceta el que tradicionalment s'ha considerat la *part especial* del DIPr i està dedicada a la persona, la família i la successió per causa de mort. Està integrada per set lliçons (de l'11 a la 17): «Persona, capacitat i drets de la personalitat», escrita per Alexia Pato; «Filiació per naturalesa i adopció», l'autora de la qual és Vésela Andreeva Andreeva; «Protecció de menors i adults», de Luis Francisco Carrillo Pozo; «Matrimoni i altres unions de parella: formació i efectes», d'Ana Quiñones Escámez; «Crisis matrimonials», de Diana Marín Casarnau; «Aliments», de Carmen Parra Rodríguez, i «Successions per causa de mort», d'Albert Font i Segura.

L'onzena lliçó se centra especialment en la persona física, però dedica un darrer apartat a la jurídica. Quant a la persona física, l'autora al·ludeix a què considera comprès en l'anomenat «estatut personal» i a la determinació de la llei aplicable *ex* article 9.1 CC, que mena a la llei personal —determinada per la nacionalitat en els conflictes internacionals i pel veïnatge civil en els interregionals—. Estudia, també, la llei aplicable al nom i als cognoms, on fa un esment especial de la jurisprudència europea sobre aquesta matèria.

Quant a la filiació, en la dotzena lliçó s'analitzen les normes autònomes de DIPr que determinen la competència judicial internacional i la llei aplicable en relació amb la filiació per naturalesa i la potestat parental, així com el reconeixement i l'execució de resolucions estrangeres en ambdues matèries. La lliçó es clou amb l'estudi de l'adopció internacional —tant des del punt de vista de la competència judicial com de la llei aplicable— i del reconeixement d'efectes a Espanya de l'adopció constituïda a l'estranger.

La tretzena lliçó està estructurada en tres parts: protecció de menors, cooperació en matèria de sostracció internacional de menors i protecció d'adults. Amb caràcter general, en aquests àmbits les regles de competència i els criteris per a determinar la llei aplicable tenen com a eix vertebrador la persona necessitada de protecció i l'entorn on viu, la qual cosa es tradueix en la prevalença de la seva residència habitual. Quant a la protecció de menors, després d'una breu digressió sobre els menors estrangers no acompanyats la lliçó es deté en les diverses normes que regulen la competència judicial internacional, les regles de determinació de la llei aplicable del Conveni de La Haia del 1996 —al qual remet, a més, l'art. 9.6 CC— i, en matèria d'eficàcia a Espanya de decisions estrangeres, se centra en el Conveni de La Haia del 1996 i el Reglament (UE) 2019/1111, sobre competència, reconeixement i execució de resolucions en matèria matrimonial i de responsabilitat parental, i sobre la sostracció internacional de menors. Pel que fa a la cooperació en matèria de sostracció internacional de menors, analitza les regles del Conveni de La Haia del 25 d'octubre de 1980 i de l'esmentat Reglament (UE) 2019/1111. Finalment, quant a la protecció d'adults, a l'espera de conèixer el desenllaç que tindrà la proposta de reglament en matèria de protecció d'adults del 2023, el manual es fa ressò de les repercussions que ha tingut en l'àmbit del DIPr la reforma operada per la Llei estatal 8/2021, de reforma de la legislació civil i processal per al suport a les persones amb discapacitat en l'exercici de la seva capacitat jurídica.

La catorzena lliçó comença amb una visió evolutiva del reconeixement progressiu de nous models familiars, a continuació es deté en la formació i les condicions de validesa del matrimoni —«requisits» de fons (capacitat nupcial i consentiment) i de forma— i, finalment, desenvolupa les qüestions relatives als efectes personals i patrimonials de les parelles; per fer-ho, se centra especialment en el règim que instauren els reglaments (UE) de cooperació reforçada 2016/1103, en matèria de règims econòmics matrimonials, i 2016/1104, sobre els efectes patrimonials de les unions registrades, però també incideix en com queda la qüestió de la determinació de la llei aplicable en els conflictes interns o interregionals.

Quant a les crisis matrimonials, la quinzena lliçó comença posant en relleu el mosaic de normes de DIPr que regulen aquesta matèria i destaca la rellevància del dret de la UE en aquest àmbit. Seguidament, aborda la qüestió de la competència judicial i la llei aplicable al divorci, la separació legal i la nul·litat del matrimoni tenint en compte els reglaments (UE) 2019/1111 i 1259/2010, amb el benentès que aquest darrer només cobreix la qüestió de la llei aplicable al divorci i la separació legal, i no pas, per tant, la nul·litat del matrimoni, que cal subsumir en el que disposa l'article 107 CC. La lliçó es clou amb un epígraf dedicat a l'eficàcia extraterritorial de resolucions.

La setzena lliçó està dedicada als aliments, matèria sotmesa a una nombrosa regulació convencional a la qual cal afegir la que prové de la UE, que té preferència en els estats membres. La lliçó se centra en les relacions entre el Conveni d'Aliments del 2007 i el Protocol d'Aliments del mateix any amb el Reglament (UE) 4/2009 i les normes de DIPr autònom espanyol. Partint d'això, analitza les qüestions de la competència judicial i de la llei aplicable, així com la cooperació administrativa d'autoritats i el reconeixement i l'execució de decisions.

La darrera lliçó de la quarta part del manual està dedicada a les successions per causa de mort. S'hi analitza el Reglament (UE) 650/2012, se'n presenten els eixos principals i s'estudia la regulació que estableix en matèria de competència internacional d'autoritats, determinació de la llei aplicable, reconeixement i execució de resolucions, acceptació de documents públics i transaccions judicials, i certificat successori europeu.

La cinquena i última part de l'obra està dedicada al dret d'obligacions i contractes i als drets reals i consta de tres lliçons (de la 18 a la 20): «Obligacions contractuals», escrita per Josep Suquet Capdevila; «Obligacions extracontractuals», de Georgina Garriga Suau, i, finalment, «Drets reals», de Josep Maria Fontanellas Morell.

En la divuitena lliçó s'analitzen la determinació de la competència judicial internacional i la llei aplicable en supòsits d'obligacions contractuals amb elements d'estrangeria. Quant a la competència i els diferents instruments que la regulen, la lliçó se centra especialment en el Reglament (UE) 1215/2012 (Brussel·les I bis), les solucions del qual tenen cert paral·lelisme amb les del Conveni de Lugano del 2007 (Conveni de Lugano II) i de la LOPJ, a les quals també s'al·ludeix. En matèria de dret aplicable s'esmenten normes de dret material uniforme (com ara el Conveni de Viena del 1980) i la importància del *soft law* en l'àmbit contractual (en particular, per exemple, els principis de l'Institut Internacional per a la Unificació del Dret Privat [UNIDROIT] o els incoterms de la Cambra de Comerç Internacional), però es posa una atenció especial en les regles sobre la llei aplicable del Reglament (CE) 593/2008 (Reglament Roma I).

Quant a les obligacions extracontractuals, en la dinovena lliçó s'estudia, primer, la qüestió de la competència judicial internacional i, després, la de la determinació de la llei aplicable. En matèria de competència judicial, després de posar en relleu la diversitat d'instruments normatius que la regulen, s'estudien els bàsics: el Regla-

ment (UE) 1215/2012 (Brussel·les I bis) i la LOPJ —les regles de la qual resultaran aplicables subsidiàriament, quan no resultin aplicables el Reglament Brussel·les I bis, el Conveni de Lugano II o altres convenis internacionals—. Pel que fa a la llei aplicable, després d'indicar la diversitat d'instruments normatius que hi ha en l'àmbit de les obligacions extracontractuals, la lliçó se centra en el Reglament (CE) 864/2007 (Reglament Roma II), en els convenis de La Haia de DIPr sobre la llei aplicable als accidents de circulació per carretera (del 1971) i la llei aplicable a la responsabilitat per productes (del 1973), i, finalment, en la regla de DIPr autònom continguda en l'article 10.9 CC.

La darrera lliçó del manual (la vintena) analitza la competència judicial internacional, la llei aplicable i el reconeixement de decisions i actes en matèria de drets reals. Quant a la competència judicial, estudia el Reglament (UE) 1215/2012 (Brussel·les I bis) i, per als casos en què no sigui aplicable, el DIPr convencional (en el qual destaca el Conveni de Lugano II) i les normes de DIPr autònom (contingudes en la LOPJ). Pel que fa a la llei aplicable als drets reals —qüestió encara no unificada en l'àmbit de la UE—, analitza la regla general dels dos primers paràgrafs de l'article 10.1 CC i les especials del tercer paràgraf del mateix apartat i dels apartats 2, 3 i 4 de l'article 10 CC, al·ludeix a la regulació d'origen institucional o convencional que té incidència en algunes matèries concretes i es deté en l'àmbit d'aplicació de l'anomenat *estatut real*. La part final de la lliçó està dedicada al reconeixement de decisions i d'actes.

En fi, es tracta d'un manual complet —des de la perspectiva de les matèries que es poden arribar a tractar en l'assignatura de Dret Internacional Privat del grau en Dret—, valuós i actualitzat que de ben segur resultarà útil als estudiants, però també als professionals i operadors jurídics en general.

M. Esperança Ginebra Molins
Professora titular de dret civil
Facultat de Dret
Universitat de Barcelona